

For mye psykoterapi i psykologutdanningen?

Geir Høstmark Nielsen

Institutt for klinisk psykologi, UiB

Per-Einar Binder

professor og visedekan for utdanning, spesialist i klinisk psykologi, Psykologisk fakultet, UiB.

I sin lederkommentar i januarnummeret (s. 55) uttrykker An-Magritt Aanonsen uro over den retning psykologutdanningen er i ferd med å ta her i landet. Mer spesifikt er hun bekymret for at utdanningens tradisjonelle generalistprofil skal svekkes. Følgen kan bli, hevder hun, at man ikke lenger skal makte å svare på de krav som utviklingen i samfunnet stiller til utformingen av psykologrollen. I verste fall kan man komme til «å gjemme bort psykologene på klientkontorer». Som grunnlag for sine bekymringer oppgir Aanonsen at hun har mottatt «signaler fra universitetene» som «kan tolkes som at de i stadig større grad utdanner klinikere med hovedvekt på psykoterapi, og at andre deler av den anvendte psykologien får mindre plass i den siste og mer praksisorienterte delen av studiet».

Vi vet ikke om de signaler Aanonsen viser til er kommet fra alle våre fire universiteter – og hvordan bildet ser ut på de lærestedene hvor vi ikke selv arbeider, skal vi ikke uttale oss om. Men som ansvarlige for deler av undervisningen i klinisk psykologi og psykoterapi ved psykologutdanningen i Bergen, finner vi det betimelig å gi en kort orientering om omfanget av psykoterapiundervisningen ved vårt fakultet.

Undervisningen i psykoterapi er forankret i studieplanen for cand. psychol.-studiet, sist revidert og vedtatt i januar 2001. I omfang utgjør planen som helhet 300 studiepoeng, fordelt med 150 poeng på hver av studiets to avdelinger. I løpet av 2. avdeling skal alle studenter gis opplæring (inkludert praksisrelatert opplæring av varierende omfang) innenfor fem ulike arbeidsområder: klinisk psykologi, arbeids- og organisasjonspsykologi, skoleog opplæringspsykologi, nevropsykologi og forebyggende samfunnspsykologi. Det er med andre ord snakk om en relativt stor tematisk bredde, slik det forventes av et studium med formål å utdanne generalister.

Undervisning spesifikt rettet mot psykoterapi, består i dag av et kurs på knappe 70 timer med psykoterapiteori, innenfor hvilket man skal dekke både psykodynamisk terapi, kognitiv atferdsterapi og familierapi. Kurset er utmålt til 12 studiepoeng. I tillegg kommer to mindre kurs i henholdsvis psykoterapi ved psykoser og psykoterapiforskning (til sammen 8 studiepoeng), foruten noen psykoterapielaterte kurs plassert i en sekvens kalt «Spesielle anvendte kliniske emner» (3 studiepoeng). Nevnes må også den praktiske ferdighetsopplæringen over tre semestre ved fakultetets interne poliklinikker. Internpraksis (15 studiepoeng) kan langt på vei anses som en grunnleggende psykoterapiopplæring – selv om den også skal befordre andre kliniske ferdigheter.

Generalistutdanningen lever fortsatt

De ovenfor nevnte studiemomentene er obligatoriske for alle studenter i cand. psychol.-studiet. Det er dette som kreves av den enkelte med hensyn til å skolere seg psykoterapeutisk. Liberalt regnet, er det snakk om totalt 38 studiepoeng, mindre enn 13 % av studiet som helhet og ca. 25 % av 2. avdeling. Vi synes ikke dette gir grunnlag for å omtale studiet som hovedsakelig en psykoterapeututdanning. Urimeligheten av en slik karakteristikk blir om mulig enda tydeligere om vi ser på den delen av teoriundervisningen som er spesifikt øremerket psykoterapiteori, og som omhandler kliniske

grunnlagsbegreper for de tre prioriterte terapiformene nevnt ovenfor (dynamisk psykoterapi, kognitiv atferdsterapi og familierapi). For hver av disse er det avsatt 20 timer undervisning i form av forelesninger. Ut fra føringer i kvalitetsreformen har det vært vurdert å korte antall forelesningstimer ytterligere, med formål å gi plass for økt studentaktivitet i undervisningen.

Når en tar i betraktning at det fortsatt er slik at flertallet av de nyuteksaminerte kandidatene, ut fra arbeidsmarkedets behov, søker en karriere innenfor psykisk helsevern, og at mange der skal bruke en stor del av sin arbeidstid på å bedrive psykoterapi, er det vanskelig å oppfatte tallene ovenfor som spesielt store. Vi vil heller påstå at antall undervisningstimer er foruroligende lavt, spesielt i lys av at heller ikke pensumomfanget (ca. 300 sider for hver av de nevnte terapiretningene) kan beskrives som overveldende. Vi vet at en ikke ubetydelig andel (ca. 40 %) av psykologer i klinisk praksis velger å arbeide ut fra enten en psykodynamisk eller en kognitiv atferdsterapeutisk modell (Hjort, 2003). Med utdanning fra Bergen vil de altså i løpet av et femårig profesjonsstudium kun ha mottatt 20 timer undervisning i det spesifikke teori- og metodegrunnlaget for den terapiform de senere benytter en stor del av sin arbeidsdag til å praktisere.

Rom for en viss valgfrihet

Heldigvis åpner studieplanen for at studenter som ønsker det, kan styrke sitt teori- og praksisgrunnlag for senere psykoterapeutisk arbeid ut over minimumskravet. De kan skrive hovedoppgave (30 studiepoeng) rundt et psykoterapielatert emne og søke seg til psykisk helsevern i forbindelse med ekstern fordypningspraksis (24 studiepoeng). Studieplanen rommer i tillegg en del valgfrie kurs, med temaer som terapeutisk bruk av hypnose, leketerapi, behandling av seksuelle dysfunksjoner og humanistisk/eksistensialistisk psykoterapi. Flertallet av studentene benytter seg av disse mulighetene, men det skjer altså ut fra individuelle ønsker og ikke fordi studieplanen krever det.

Tilsvarende gir studieplanen de som ønsker det anledning til å supplere minimumskravet innenfor andre psykologiske arbeidsområder. Man kan for eksempel velge å skrive sin hovedoppgave og ta ekstern fordypningspraksis innenfor organisasjonspsykologi, eller skrive hovedoppgave om et samfunnspsykologisk emne og ta sin fordypningspraksis innenfor PPT. Kombinasjonsmulighetene er mange. Slike muligheter for alternative faglige profileringer var ikke i samme grad til stede i våre tidligere studieplaner. Da måtte alle gjennomføre sin eksternpraksis i institusjon under psykisk helsevern. Vi mener derfor at utviklingen av psykologutdanningen i Bergen har gått i motsatt retning enn den Aanonsen advarer mot. Omfanget av den kliniske og psykoterapeutiske opplæringen over tid er faktisk blitt redusert.

Overføringsverdien av psykoterapikompetanse

Aanonsen uttrykker uro for at en sterk vektlegging av psykoterapiopplæring i grunnutdanningen kan lede til at psykologer blir gjemt bort på klientkontorer. Men heller ikke her finner vi noen grunn til å dele hennes bekymring – igjen kanskje snarere tvert imot. Å ha stødighet i sine kunnskaper om psykoterapi, vil kunne være av stor betydning også i mange andre sammenhenger enn direkte pasientarbeid. For eksempel vil man i arbeid på en sengepost ha bruk for å kunne formidle en faglig reflektert forståelse av dynamikken i pasientens følelsesmessige samspill og hjelpe personalet til å håndtere ofte intense projeksjons- og overføringsprosesser, om vi snakker i psykodynamiske termer. Og ser vi det fra en kognitiv atferdsterapeutisk synsvinkel, vil det igjen være nettopp de terapeuteoretiske modellene – med vekt på for eksempel modifikasjon av grunnleggende antagelser og

forsterkningsbetingelser – som legges til grunn for utformingen av miljøterapeutiske tiltak. Lignende anvendelse av terapiorienterte tenkemåter og kompetanse vil kunne gjelde arbeid på helsestasjon, i PPT og habiliteringstjenesten. Vi husker også hvordan en av de mest markante pionerene i norsk organisasjonspsykologi, professor Svein M. Kile, i ulike sammenhenger yndet å fremheve at noe av det mest verdifulle han hadde å støtte seg til som praktiserende organisasjonspsykolog, var de relativt små smakebiter av klinisk psykologi og psykoterapi som han hadde fått med seg fra sin grunnutdanning. Lignende forestillinger om overføringsverdien av klinisk/terapeutisk kompetanse gjorde seg gjeldende hos professor Bjørn Christiansen – arkitekten bak psykologutdanningen i Bergen og Standarder for norsk psykologisk embetseksamen – når han konsekvent omtalte bergensutdanningen som et «klinisk generisk» studium.

Heller ikke den kliniske praksisopplæringen, som i bergensmodellen er gitt betydelig større plass enn teoriundervisningen, vil nødvendigvis stå i et motsetningsforhold til andre områder av anvendt psykologi. Selv om spesielt de studenter som velger seg voksenpraksis primært sanker erfaring med individualterapeutisk arbeid, gis de derigjennom også en innføring i psykologrollen som er av største betydning for senere yrkesutøvelse også mer generelt. Vi tenker for eksempel på det å bli trygg på å foreta faglig begrunnede vurderinger, å tilegne seg et profesjonelt lytteperspektiv og en samtaleform der den hjelpsøkendes behov og opplevelsesverden settes i sentrum og – ikke minst – å utvikle evnen til refleksjon over de mellommenneskelige prosesser som vi kontinuerlig blir trukket inn i. Alt dette er basisferdigheter som må være til stede i mange typer av psykologarbeid, for eksempel konsultasjon og veiledning av fagfeller eller kolleger i tilgrensende profesjoner. Økt evne til refleksjon over seg selv i relasjon til andre er naturligvis også av betydning for å lykkes i mer samfunnspsykologisk og organisasjonspsykologisk arbeid – ikke minst i situasjoner hvor forholdet mellom personer eller grupper har last seg til.

Systematiske evalueringer gjennom mer enn 20 år, basert på tilbakemeldinger fra både studenter og ferdige kandidater, har vært konsekvent positive mht. internpraksis som læringsarena og som arena for profesjonell utvikling. Omfanget blir oftere vurdert som for lite enn som for stort.

Sluttord

Det er positivt at NPFs øverste leder følger med og engasjerer seg i det som foregår der psykologer blir utdannet. Som sine forgjengere bidrar hun derved til å befeste det felles engasjement for å sikre en oppdatert og relevant utdanning. Men, som man forstår, har vi vanskelig for å dele Aanonsens bekymring for at utdanningens tradisjonelle generalistprofil skulle være truet – i hvert fall hva utdanningen i Bergen angår. Vi håper at de «signaler fra universitetene» som vi her har gitt, vil berolige Aanonsen og andre som måtte dele hennes bekymring. Omfanget av psykoterapimomentet i studiet utgjør ikke noen trussel, verken mot det omforente generalistkonseptet eller mot utviklingen av psykologiens øvrige anvendte områder. Undervisningen spesifikt øremerket psykoterapiteori er i virkeligheten av et så beskjedent omfang at kanskje heller det burde bekymre. Generalisten behøver det grunnlag for refleksjon omkring menneskelige muligheter og begrensninger som bade teoretisk og praktisk psykoterapiopplæring bidrar til å utvikle. Større grad av samordning og samarbeid med andre anvendte deler av faget er en mer fruktbar vei å gå enn å betrakte forholdet mellom fagområder ut fra et konkurranseperspektiv.

Referanser

Referanse

Hjort, H. (2003). *Idéer i norsk psykoterapi. Utvikling og brytninger 1970 - 2000*. Oslo: Unipub.

